

מסורת הש"ם

א) זכרות לו: ע"ש יומא פא: ע"ש, ט) ז"ל פרי אחד כלומר אס זבאח לה'רץ שטס ופלוטה כי היכי דמתנכר לקיסה פרי אחד אמר רחמנא. הרא"ש בכי ייד ע"ש,א) א) [לעיל לא: ד] ז"ל הדור קן חוטא בענין ערך הדיר ד, א) [בענין חוטא הדור, ו) ע"י תוספות לעיל ז. ד"ה משום, ו) ז"ל על, ח) ונבי"מ פ"י מהל' ביכורים דין ד' לא מוכר כר אבין ומכר דלכתא כר חייל דהוה רבו דרבי' של רב אבין, ט) ז"ל פסול, י) פסחים נ"ה, ז) ע"ש, ט) נ"ס ל"ז, ח) [לעיל ס) ופ"ג, ו) ויורה דג, ח) ר"מ מ"ז ומהרש"א גורם ומאן דפסלי היינו מדרבנן, ע) וינ"ע מוכ' קדושין ג: כר"י אילו וע"ע תוספות זכרות ט: ד"ה ומנן,

גליון הש"ם

גב' שבן בלשון יווני. ענין ע"ה שנת דף כג ע"כ ופ"י: תוס' ד"ה לפי שאין בר' עיין מולין דף קטו ע"כ תוס' ד"ה כלאי הכרס:

מוסף רש"י

שהפלפלין חייבין בערלה. מין אילן הוא (יומא א:פא) עד שבאין קטנים עדיין גדולים קיימים. מה שאין קן בשאר אילנות, דלע"ג דבשאר אילנות יש נמי כהן ממזיין ובעלי מומין, און כהן גדולים כשנאין קטנים (סודור רש"י פ"י דצאח, שדר באילנו משנה לשנה. מהכל שפעיין דלמחר אמר קרא, שאין פרי חמר עשה קן (לעיר לא), שגדל על כל מים. כל מים נרין, כין נשמיס, כשאין לו מים נשמיס נרין להשקותו מים שאובין (סודור רש"י פ"י דצאח), מצה של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בה ידי חובתו ביו"ט. ואילו לא דריש ענין לשון חטוטת יואל זה שטיו נאכל לחטוטת אלא בשמחה בענין מזה של, ולקמן פריך מי כתיב מנאסס (פסחים יז,ח), פטורה מן החלה. דמפרסם דעריסותיכס כתיב ולא של גבוה (שם יז:),

רבינו חננאל

ת"ר פרי עץ הדר, עץ שטעם עצו ופריו שוה, הוי אומר זה אתרוג. ואימא פילפלין נכדתניא היה ר"מ אומר ממשמע שנאמר ונטעתם כל עץ, איני יודע שהוא עץ מאכל, מה ת"ל עץ מאכל, עץ שטעם עצו ופריו שוה, הוי אומר זה פלפלין, ללמד שהפילפלין חייבין בערלה. ואסקינא הדר באילנו משנה לשנה, הוי אומר זה אתרוג. של אשרה ושל עיר הנחשת פסול. משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה. ליה ערלה פסול. מאי טעמא, (ד)פלגי בה ר' חייא בר

גב' פרי עץ. שהעץ כפרי זטעס שוה: **ממשמע שנאמר ונטעםס**. וכתיב בזופיה לא יאכל איני יודע דבעץ מאכל משתעי קרא: **חייבין בערלה**. דלא תימא מין ירק הוא מפני שהוא עץ שפל כמין רותס שאינו גבוה מן הארץ: **לא סהסר כל** זה. ולמדך האי עץ מאכל דאפילו פלפלין ככלל: **ננקוט חדא**. גרעין אחד: **לא מינכרא לקיססה**. מתוך קוטנה: **הדיר**. פרי עץ שדומה אילנו לדיר של זאן: **אטו כולסו אילני לים** זכו פירוס גדולים וקטנים. והלא כל תפוחי אילן אחד אינן שוות: **ה"ק עד שנאים קטנים כו'**. כלומר האי גדולים וקטנים לאו של שנה אחת קאמר אלא גדולים של אשתקד וקטנים של שנה זו שהאתרוג דר וגדל באילנו שמים ושלש שנים וכשנאין וחונטין של עכשיו עדיין גדולים דלשתקד קיימין זו: **הדר**. והיא היא דרבי אלא זמשמעוהא פליגי מר דריש ליה לשון דיר ומר דריש ליה לשון דירה: **לפי שאין זה היסר אכילה**. ורחמנא אמר לכס' הראוי לכס ככל דרכי הנאמו: **לפי שאין זה דין ממון**. שאינו שוה פרוטה דליסורי הנאה הוא הלכך לאו שלכס הוה: **קא סלקא דעסיא מאן דעבי היסר אכילה**. אי הוי זיה היסר אכילה כגון מעשר שני זיירושלים לא זעי דין ממון דלע"פ שאין ממונו לרבי מאיר דלמר בקדושין (דף נב:)

מעשר שני ממון גבוה הוא ואינו נכסי הדיוט לקדש זו אשה כשר לזאת זו: **ומאן דעבי דין ממון לא זעי היסר אכילה**. ומכשיר אתרוג של טבל שאסור באכילה ומותר בהנאה: **אלא למ"ד לפי שאין זה דין ממון**. אבל היסר אכילה לא זעינן ומשום דין ממון קרינא זיה לכס: **הכי מסיקה לוו סתם תבשילו**. כדאמרין (בשזט דף כה:) תתן לו ולא לאורו מנכלל זבת אורו הוא: **אלא זהיסר אכילה דכ"ע זעינן**. ואפילו יש זה דין ממון לא מתבשרין בלא היסר אכילה דכיון דלא חזיא לכל דרכי הנאה לאו לכס הוא: **דין ממון לא זעינן**. אס מותרת באכילה כגון מעשר שני זיירושלים ואליצא דרבי מאיר כשר ומתניתין דקתני של מעשר שני זיירושלים כשר אפילו כר' מאיר דלמר מעשר שני ממון גבוה הוא מתוקמא: **דין ממון לא זעינן**. ומעשר שני לר' מאיר פסול ומתני' דקתני כשר רזבן היא דלאמרי ממון הדיוט הוא ומקדשין זו את האשה: **ספסייס דר' אסי הוא דאמר לפי שאין זה דין ממון**. וא"כ איכא היסר אכילה דין ממון נמי זעינן ושל מעשר לר' מאיר פסול: **אין יוצא זה ידי חובתו בפסח**. ידי חובת אכילת מזה לילה הראשון ולקמן פריך מי כתיב מנאסס: **פטורה מן החלה**. דכתיב עריסותיכס והאי דגבוה היא ואע"ג דאיכא היסר אכילה כיון דלית זה דין שאר ממון לאו ידידה הוא:

והיה

שני לדברי ר' מאיר פטורה מן החלה לדברי חכמים יחייבת בחלה מתקין לה רב פפא בשלמא עיסה כתיב⁴ ראשית עריסותיכם אתרוג נמי כתיב לכם^מ משלכם אלא מצה מי כתיב מצתכם אמר רבה בר שמואל ואיתימא רב יימר בר שלמיא אתיא לחם לחם כתיב הכא⁵ לחם עוני וכתיב התם

לולב הגזול פרק שלישי סוכה

לה.

ללמדך שהלפ"ץ חייבין בערלה. דלא תימא מין ירק הוא מפני שהוא עץ שפל כמו רותס שאינו גבוה כן פ' זקנוטרס וקשיא דלא זכאי תליא מלתא וכמה ענים שפלים הס שיש להס תורת אילן אלא היינו טעמא משום דלאמרינן פ' צתרא דיומא (דף פא: ושס) כס פלפלי זיומא דכיפורי פטור ופרין מהך דפלפלין חייבין בערלה ומשני הא זרעיבתא הא בינבתא וס"ד כיון דסופו לינש אפילו זרעיבתא פטורין וא"ת ומנלן דקרא זפלפלין אימא אתרוג ואימא תלתן דאתרוג טעם עזו ופריו שוה כדאמר הכא וכן תלתן כדאמרין זשיליה פ' קמא דזינא (דף יג.) וי"ל אתרוג אין זה חידוש אס הוא חייב בערלה ומלתן מין ירק הוא מדחשיב כלאים זכרס דתתן זמס' ערלה (פ"ג מ"ו) ומייתי לה זריש זינא (דף ג.) וזשיליה העלל (יבמות דף פא. ושס) מני שהיו לו תבילי תלתן של כלאי הכרס:

לפי * שאין בו היתר אכילה. ורחמנא אמר לכס הראוי לכס ככל דרכי הנאמן ואף על גז דגזי תרומה טמאה דרשין פ' זמנה מדליקין (שזט דף כה.) מדכתיב לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילין כיון דנטמאת ואסרה הכמוז שייך לדרוש לך ידידה לגזי שאר הנאות כמו לכס דלולב דלא שייך זיה אכילה וא"ת גזי לולב של אשה ושל עיר הנדחת (לעיל לה.) למה לן טעמא דמיכתת שיעוריה מיפוק ליה משום דזעינן דין ממון דאפילו מאן דלא חייס הכא גזי אתרוג דלין ממון היינו משום דעיקרו לאכילה אבל לולב דלית זהו אכילה כתיב לכס ידידה לענין דין ממון וי"ל דנקט דמיכתת שיעוריה כדי לפסול זי"ט שני וא"ת אתרוג של ערלה מיפוק ליה דמיכתת שיעוריה דמזאות זשרפה דקחשיב ליה בתמורה פרק צתרא (דף לג:) זהדי נשרפין ואמרין הסם הנשרפין לא יקברו ואפשר דאפילו מדאורייתא הויה ערלה זשרפה דילפינן לה מכלאי הכרס דכתיב זה פן תקדש ודרשין (מולין דף קטו.) פן תוקד אס ומהאי טעמא נמי פסול אתרוג של תרומה טמאה דמזאות זשרפה ולמה לן טעמא דהיסר אכילה וי"ל דודאי לא היה זריך אלא נחלקו דנקן טעמי לענין ערלה משום דנפקא מינה לענין מעשר שני דמסקינן איכא זינייהו מעשר שני ואליצא דרבי מאיר שני מעשר שני ואליצא דרבי מאיר אין אדם יוצא ידי חובתו ביו"ט (ומאן דמכשיר היינו אליצא דרזבן) והוה מזי למיימר נמי מעשר שני זגזולין ואליצא דכולי עלמא דמוכח כסוף חלק (פנהדינן דף קיז:) שהוא ממון גבוה^ט):

אתיא לחם לחם. תימנה צפרק כל שעה (פסחים דף לה:) דאין יוצאין ידי מזה זטבל מדכתיב לא תאכל עליו חמץ שזעת ימים תאכל עליו מזות יאל מי שאיסורו עליה משום זל תאכל טבל מיפוק ליה משום דזעינן מזה משלכס וטבל לא חשיב לכס דממוכח הכא גזי אתרוג דעד כאן לא פליגי בית שמאי וזית הילל אלא דזמאי משום דאי זעי מפקר ליה לנכסיה והוי עני וחזי ליה אבל זטבל ודאי כולחו מודו וי"ל דלא דמי דאין יכול לזאת באתרוג של טבל דהוי כמו אתרוג דשותפין שיש להם חלק וולוי זו חלק ודמי לאחזין שקנו אתרוג

עין משפט ונר מצוה

א ממ"י פ"ו מהל' לולב הל' ז טושיע אר"ח סי' תרכא ספי' טו':
ב ה ב מ"י פ"ח מהלכות לולב הלכה ב:
ג ג מ"י פ"ו מהלכות מזה הלכה ח:
ד ד מ"י פ"ו מהלכות זיכורים הלכה ד:

תורה אור השלם

- ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמןתם לפני יי אלהיכם שבעת ימים: ויקרא כג מ
- וכי תבאו אל הארץ ותטעמם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פרוי שלש שנים ויהיה לכם ערלים לא יאכל: ויקרא יט כג
- ארץ אשר לא במסגבת תאכל בה לכם לא תחסר כל בה ארץ אשר אגביה ברזל ותהררקה תחצב נחשת: דברים ח ט
- ראשית ערביתכם חלה תרימו תרומה בתרומות גרן בן תרימו אותה: במדבר טו כ
- לא תאכל עליו חמץ מערים ימים תאכל עליו מצות לחם עני כי בחייון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום אתקח מארץ מצרים כל ימי חייך: דברים טו ג

רבינו חננאל (המשך)

אבא ר' אסי, חד אמר לפי שאין בה היתר אכילה, ולא חיישינן לדין ממון. וחד אמר בעינן נמי שהיה בה דין ממון. מאי בינייהו, איכא בינייהו אתרוג של מעשר שני ביירושלים, ואליבא דר' מאיר דאמר במסכת קדושין מעשר שני באתרוג של מעשר שני דאמר בערלה פסול לפי שאין לו בה היתר אכילה, באתרוג של מעשר שני ביירושלים כשר, שהרי יש לו בה היתר אכילה. למאן דאמר אסור הערלה לפי שאין בו דין ממון [אתרוג של מעשר שני פסול, תסתיים דרב אסי דאמר לפי שאין בה דין ממון]. דאמר ר' אסי אתרוג של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא ידי חובתו ביו"ט, לדברי חכמים אדם יוצא בו ביום טוב, תסתיים. גופא אמר ר' אסי אתרוג של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בו, לדברי חכמים יוצא בו. וכן מצה של מעשר שני ביירושלים, לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בה, לדברי חכמים יוצא בה. וכן חזית של מעשר שני, לדברי ר' מאיר פטורה מן החלה, לדברי חכמים חייבת. ואחקא עליה, בשלמא עיסה כתיב עריסותיכם, ואתרוג נמי כתיב לכם, משלכם, דבעינן ממוכס, ומעשר שני לדברי ר' מאיר ממון גבוה הוא, אלא מצה מי כתיב מצתכם. ושנינן יליף לחם